Ч. 29. Pocztowa załatwiona opłacono ryczałtem. Львів, неділя 20. липня 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.
Адреса редакції і адміністрації: „Свобода", Львів, Ринок 10, II. пов.
Телеф. Редакції: 29-41.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орган Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот.
В Америці 2 дол. річно.
Зміна адреси 50 сотиків.
Поодиноке число коштує 20 сот.
Телеф. Друкарні: 29-26.

Ощаджуймо час і енергію.

При кожній нашій праці — чи то буде праця для добра сімї чи для добра громади — зустрічаємось з одним нашим великим браком: браком грошей. Так уже збудований тепер світ, що без гроша, як без рук. Одним з найкращих засобів на цей брак є ощадність. Цей засіб є дуже добре випробований у світі і його завзято проповідується й у нас. Справді — навіть при нашій великій бідності ощадність може в великій мірі зарадити нашому лиху. Та й по правді кажучи, то в наших умовах і при нашій бідности немає іншого способу добути потрібних грошей. Лиш збірним зусиллям і масовою ощадністю ми можемо добути засоби для наших народніх справ і для потреб окремих одиниць чи родин.

Але заледви чи ощадність гроша є можлива без ощадности часу й енергії. Час сам по собі є гроші і коли його надармо марнуємо — значить марнуємо гріш. Грошем є і праця, а до праці треба мати здібність працювати. Коли людина стратить здібність виконувати працю, то не буде працювати, а тим самим не буде мати що щадити. Оту здібність до праці називаємо чужим словом — енергія. Отже треба щадити й енергію.

Як то буде виглядати на прикладі?

Ото до одної кооперативи в малому гуцульському містечку заходить гуцул і питає: чи не купите бриндзу? Кооператива не мала змоги її купити і гуцул схиливши стурбовано голову вийшов з нічим.

Лиш подумайте: Гуцул працював, збірав молоко, робив бриндзю, двигав її щонайменше кільканадцять кільометрів, думав щось виручити на свої потреби, а тут — ніхто бриндзі не бере. Бо до кооперативи зайшов він не зразу. Перше постояв на базарі, потім звернувся до одного-другого жида-купця, потім зайшов до кооперативи, потім ще певне обійшов не одного купця. Вкінці напевно збув свою бриндзю за те, що йому дав якийсь жид-купець, що може й не оплатило його праці. Але мусів збути, бо потрібно гроша та й не двигатиж бриндзі назад до дому.

Приглянемось до цього дійсного випадку (бо це не видумане!): що ми побачимо? А побачимо тут відразу аж три великі болячки, які мучать гуцула: 1) гуцул тратить дорогий час шукаючи купця на свою працю; 2) гуцул тратить енергію, себто здібність до дальшої жвавої праці, бо вона не приносить йому бажаного добра; 3) гуцул стає предметом визиску і тратить дорогий гріш, з якого може й можна би щось заощадити.

Чи це сталося лише з тим одним гуцулом? Ні! Це діється зі всіми гуцулами і зі всіми нашими селянами. Кожний селянин переживає в меншій або в більшій мірі те, що отой гуцул, коли вивезе на збут свою працю. До того додаймо, що бриндзю в дрібній продажі продають на Гуцульщині по 2.80 зол. за кільо, а у Львові бриндзя коштує 6 зол. за кільо. Так само, як кільо жита продає селянин за 16 грошів, а вже кільо житнього хліба коштує в місті 45 грошів.

Марнуємо час, енергію і гроші, а все це разом складається на нашу біду.

Не від сьогодня люде ломлять собі голови над тим, як зарадити лиху. Ломимо собі над тим голови ми українці, але вчасніше від нас почали ломати собі над тим голови інші народи, які тепер вже не знають тої біди, що ми. А позбулися вони своєї біди тоді, коли зрозуміли, що одинцем боротися за поліпшення своєї долі не можна. До всього гуртувалися і все гуртували. На цьому ощаджували час, бо не ходили й не просили купців купити витвір їхньої праці, — ощаджували енергію, бо мали задоволення зі своєї праці, — ощаджували гроші, бо на своїй праці заробляли. Одним словом, багатіли і сьогодня ми їм у цьому не рівня.

Цеї справи не наладили у себе багаті сьогодня народи за день-два, і цього й ми не докажемо. Але треба в цьому напрямі працювати, а певно дійдемо також до найліпших вислідів. Хай лиш не стане у нас тих, що до громадських справ кажуть: моя хата скраю. Бо лише добрі висліди громадської праці дають змогу ощаджувати час і енергію і тим самим багатіти.

Пора з тим скінчити.

Посол д-р Ст. Біляк оповів таку пригоду з волинського передвиборчого руху:

Останньої неділі, 6. липня приїхали до містечка Порицьк, володимирського повіту на Волині, посол д-р Степан Біляк і кандидат листи ч. 18 д-р Арсен Річинський на передвиборче віче. Віче відбувалося на просторому подвірі одного свідомого місцевого громадянина. Відкрив віче короткою промовою д-р А. Річинський, після чого забрав слово пос. д-р Ст. Біляк. Промовляв на тему нинішніх господарських хлидів, а численно зібрані доокружні селяни та місцеві міщани слухали промови з великою увагою та очевидною симпатією. Це мабуть ще більше розю-шило гурток місцевих комуністів-жидів, які в один мент зняли пекольний вереск і почали обкидати трибуну камінням. Одна камінюка пролетіла зараз біля голови посла Біляка. Счинилося замішання, з якого скористала поліція і віче розвязала. Цікаво, що ті місцеві українці, які є ніби симпатиками Сельробу, прислухувалися промові цілком спокійно й не брали участи в жидівській авантюрі, а навіть обурювалися на здичілих жидиків. Нічого й казати, що цілий той подвиг порицьких жидиків-комуністів мав той добрий вислід, що потім люди масово зголошувалися за картками ч. 18, бачучи у гнівливому комуністичному вибрику найкращу поруку, що саме за „18-кою" слід голосувати!

Колиб це був окремий випадок, то можна би про нього згадати та й на тому скінчити. Алеж це є тільки якби одно звено цілого великого ланцюга вибриків комуністів і сельробів, які вибрали собі найтемніші або найбільше занедбані села й цілі околиці, щоби там класти колоди під ноги людям, які хотіли би добитися кращого майбутнього. До своєї роботи запрягають вони всяке шумовиння, яке розбоєм, погрозами і провокацією хоче поробити з українців знаряддя чужої ворожої для українців політики.

Останні доповнюючі вибори на Волині наглядно виявили, що комуністи й сельроби вибрали собі цю землю за терен своєї широкої діяльности. Щойно з хвилею, коли з Вел. України почали втікати селяне перед страшною рукою більшовицьких опікунів наших доморослих комуністів і сельробів, то вплив цих останніх на Волині змалів, або й зовсім стратив ґрунт. Але це близше до кордону, де люде на власні очі мали змогу бачити втікачів з більшовицького раю і чути про тамошні порядки. За те в дальших повітах, як Ковель, Любомль, Володимир, Горохів це шумовиння ще все має послух, якого добивається у людей масними обіцянками, а де це не помагає — погрозами, а то й розбоями.

У згаданих повітах відбувалися саме 13-го ц. м. вибори до сойму і з цілого ряду сіл присилають наші посли відомости подібні до тої, яку подали ми на початку. Чуючи тут жир, наші доморослі проповідники більшовизму подбали про те, щоби добре обслужити наших селян. Вже й самі селяне звертають увагу, що сельробівські хлопчаки агітатори появляються в нових убраннях і в модних черевиках. Села закидані сельробівськими агітаційними листками, а де лиш яке національне віче — являються туди сельробівські боївки, щоби розбивати віче. Ті боївки терогизують старших селян, а подекуди селяне скаржаться, що всяке шумовиння грозить їм побоями а навіть підпалами. В селі Трояновці сельробівські хлопчаки агітували за комуністичною 36-ою, а на вічу наших послів вигукували „Хай живе Польща", „Нам у Польщі добре жити", „проч з УНДО-ом" і т. п.

Цікаво, що туди не поїхав ні один радикальний посол навіть з Волині, бо там не було їхньої партійної листи. І боротьбу з темнотою селян та з розбиваць-кою роботою сельробів, заступаючи українські інтереси, вело там лише наше Українське Національно-Демократичне Обєднання, хоч воно також не мало там своєї партійної листи.

В Галичині не помітно такої завзятої акції сельробів. Тут вже немає для них такого догідного ґрунту, як на Волині. Проте й тут є ще їхні гнізда, звідки вони намагаються розбивати наші національні сили. Найвища пора з тим покінчити. І на це мусять звернути свою увагу наші карні члени Українського Національно-Демократичного Обєднання, які мають перший обовязок нищити всі перешкоди на шляху освідомлення й організації наших національних сил необхідних для визволення нашого народу. Вони в першу чергу мусять посилити свою працю над висвітленням дійсности, яку в перекрученому виді проповідують серед народу більшовицькі аґенти.

Самоуправні вибори на Волині.

В луцькому повіті вже переведено вибори до громадських (ґмінних, волосних) рад. Загалом у 8 громадах (волостях): Щурин, Княгининок, Ківерці, Торчин, Піддубці, Рожище, Тростянець і Полонка було вибраних до громадських зібрань, які потім вибирають членів ради, 673-ох українців, 231 поляків, 80 німців, 31 чехів, 12 жидів і 5 росіян. Ці зібрання вибрали до рад: 60 українців, 31 поляків, 6 німців, 4 чехів, 2 жидів і 2 росіян. З цього видко, що ще є по селах українці, які далися намовити вибирати поляків, бо, мовляв, їх скоріше послухають десь вище і тому вони більше зроблять. З поданих цифр цікаве число росіян. Їх вибрано всього 5 до гром. зібрань, що доказує, що їх там зовсім немає, а вибрали їх українці просто як людей так-же, як з того числа 5 вибрали аж 2 радних.

Назагал вибори випали досить добре.

Вислід виборів у ковельській окрузі.

В ковельській окрузі голосувало ще менше виборців, як у луцькій. На 225.716 управнених до голосовання голосувало всього лиш 40.266 виборців. Є це дуже сумний обяв, який є в першу чергу наслідком нерозвиненого на тих теренах українського громадського життя. Дальшими причинами того обяву є залякаsuccість українського громадянства частими масовими арештами і тяжкими засудами у політичних процесах, для яких доставляли достаточно матеріялу доморослі ніби комуністи. Зокрема при цих виборах відіграв ролю терор всякого шумовиння, яке стоїть на послугах комунізуючих груп.

Помимо тих дуже тяжких умов українська національна листа добула в ковельській окрузі 10.390 голосів. Є це розмірно не багато, тим більше, що тих голосів вистарчило лише на один посольський мандат. Але коли зважати всі умовини, які провожали передвиборчу акцію, то й цеї суми голосів на українську національну листу не можна легковажити. Вона дає підставу для живішої праці національного табору і заразом підкреслює її необхідність на цих занедбаних теренах української землі.

Замітне, що в ков. окрузі було 2 комунізуючі листи — 36 без ясного ярлика, т. зв. роб. селянський бльок українсько-польсько-жидівський, і 37 — Сель-Роб-Єдність. 4 мандати вагала якраз листа 36, а ч. 37 дістала лиш 12 голосів.

—o—

Багато галасу з нічого.

Недавно вся польська преса підхопила поголоску москвофільської ґазети „Русскій Голос" про мниму польсько-українську угоду. Поголоска була такою очевидною сплетнею, що жадна здорово думаюча людина, яка знає польсько-українські відносини, не звернула би на неї ніякої уваги. Але поляки, які вдають, що дуже добре визнаються на українських справах, або бояться самої згадки про українців, піднесли страшний вереск. Як польські людовці з „Пяста" кричали на свойому конґресі: санація парцелює Польщу.

Нічого говорити, що поголоску про угоду зараз підхопили більшовики, щоби доказувати „трудовим масам" про єдиноспасаємість московсько-більшовицької політики на Вел. Україні. Тому, щоби легковіри не подумали, що мовчанка потверджує факт, Управа Українського Національно-Демократичного Обєднання випустила комунікат, яким рішучо заперечила нісенітну сплетню.

І досі ще ніхто не збагнув, звідки саме пішла та сплетня. Проте немає сумніву, що її пущено в світ длятого, щоби підкопати довіря до Українського Національно-Демократичного Обєднання, щоби внести замішання між українців і розбивати тим український національний табор. Тому перестерігається наше громадянство перед такими сплетнями. Вони нам доказують, що ворожа голова постійно працює над тим, якби нас ослаблювати, а це наказує нам тим сильніше звязуватися у сильну орґанізацію, щоби бути завсігди готовим до відпору ворожих наступів на наші права і змагання.

Між іншим наш Голова, посол д-р Дмитро Левицький, був у тому часі, коли появилася сплетня про угоду, закордоном в Чехословаччині. На днях вибрався Голова до Льондону на міжпарляментарну унію, а перед тим вступив до краю. В Варшаві чужі кореспонденти хотіли почути з уст самого голови Обєднання, що то було з тою угодою? Наш голова дав їм такі пояснення:

Про появу в польській пресі поголосок на тему якоїсь угоди, я довідався підчас мого побуту на лікуванні в Марієнбаді. Здається, що вже сам той факт дуже добре свідчить про вартість поголоски. Першою ґазетою, яка подала ту поголоску, був львівський москвофільський „Русскій Голос", ґазета досить неповажна. Отже здається, що головною ціллю авторів поголоски про угоду була ґазетна сензація. Недорічність поголоски була така очевидна, що ми булиб її навіть не спростовували, колиб її не повторила була ціла польська преса й колиб тій ґазетярській качці не надано характеру політичної сензації неначеб комусь залежало на тому, щоби пустити т. зв. пробний бальон. Вдаватися в подрібний розгляд окремих точок мнимої угоди є очевидно зайве. Суттю річи є взагалі дуже поверховне й невибагливе відношення до українського питання. Тим більше, коли хто думає, що його можна полагодити шляхом якоїсь угоди, при чому предметом концесії мали би бути права, які нам без сумніву належаться, як прм. університет, або цінности, які ми вже мали, а які нам одібрано, прм. утраквізаційний закон народнього шкільництва. На парляментарному терені ми вже нераз ясно висвітлили наше становище щодо цього і тому не маємо що більше до цього додавати.

Коротко і ясно.

Голос польського кольоніста з Волині.

Якийсь кольоніст, а може осадник Антоні Сувай з Сорочина на Волині жалується на відносини, які панують на Волині і пише до начального орґану „Польського Стронніцтва Людового — „Пяста" (13. 7. 1930, ч. 28):

„Тому, що недавно мали ми тут вибори, уважаю потрібним написати до Редакції, як ті вибори відбувалися. При головних виборах до сойму діялося таке, що мужі довіря „одинки" цілими сотками запихали до урни коперти з номером одинки. Тепер при останніх доповняючих виборах, де одинка поступила злочинно стримуючись від виборів, вхопленося іншої тактики. Іменно, доказувалось і пояснювалось населенню, що сойм і сенат є непотрібними інституціями. Намагано доказати перед світом, що населення Волині, не голосуючи до сойму й сенату, не бажає собі законодатних тіл. Такий то хитрий плян зродився в закутих лобах правлячої сьогодня полковниківської шляхти".

Як бачимо, бідний кольоніст чи осадник, не розбіраючись глибше в польській політиці на „кресах", жалується на вчинки волинської одинки, якої акція спрямована виключно проти українського населення. Але дальше вже повертає кота хвостом і пише:

„А тепер прошу про раду і вказівки, як маємо дальше поступати? Чи супроти страшних відносин, які панують на Волині, покинути до чорта закіп і вертати в рідні сторони, як то вже багато зробило, не бажаючи затратити своєї культури і громадянської гідности на тих кресах правдивого каторжництва, чи перетрівати те все в тому морі ненависти меншости до польського народу, а яка то меншість є тут очком у голові світлої санації. Правдоподібно теперішня кліка хотіла би ущасливити Польщу культурою сходу, російським батогом і китайськими практиками".

На це наш селянин сказав би: сама свиня мішок дре і сама кричить. Бо хтож того кольоніста чи осадника просив пхатись зі своєю „культурою" на волинську „каторгу", де дістав спорий шмат землі і тішиться всіми благами урядової піддержки: допомоги, кредити, посади, „виборні" місця в самоуправі і т. д.? Алеж це типовий зразок того, як настроюється польську опінію до т. зв. „кресів" і до українського населення на тих „кресах". Виходить, що для українців тут рай, а для поляків каторга, і за той рай в українців ненависть, а в поляків за каторгу любов.

Редакція потішає того бідного „каторжника", що треба витрівати, бо санація скомпромітувалася і довго не вдержиться, а „на свойому пості треба витрівати, бо то дуже важна „плацувка". А може краще, щоби він справді намастив собі пяти салом, бо таки шкода для „каторги" його „ґодносьці обивательскей".

Добра наука професора університету і міністра.

Нам українцям треба ще багато вчитися. Скільки в нас ще є неграмотних... Скільки є таких, що не знають своєї історії... Скільки є легкодухів, що не знають твердих законів життя... Скільки є засліпленців, що не відріжняють чорного від білого... Скільки є таких, що хотілиб добра для себе й для свого народу, та не знають, як і що для цього робити... — І всім їм треба вчитися, бо життя не стоїть і вимагає все чогось нового, щоби крізь нього якось перебиватися.

А в когож найдемо кращого вчителя, як не у великого професора університету і б. міністра освіти?... Отож слухаймо і мотаймо на вус, що каже наш „великий приятель" професор і б. міністер освіти Станіслав Ґрабскі, бо своїм учителям у нас часто не віриться. А якраз проф. Ґрабскі загнав у бараній ріг нашу просту, мужицьку мову в Польщі, він знищив нашу школу з мужицькою українською мовою і надилив нас школами з панською мовою, він не доспить і не доїсть, щоби лиш скоріше поробити нас, українських мужиків, польськими панами. Тож слухаймо і вчімось.

Проф. Ст. Ґрабскі почав писати цілий ряд статей у ендецькому „Львовському Курєрі" на тему „Креси і Народовосьці". Турбує його: „Чи за 10 літ сильніше звязалися кресові воєвідства з цілістю держави? Чи зменшилися за час існовання відродженої з неволі польської держави народностеві сепаратизми? Чи піднеслася сила цивілізації на кресах? Чи поглибився вплив польської державної думки на українців („русінуф"), білорусів, литовців, німців і жидів?"

Шукаючи відповіді на ті питання, проф. Ґрабскі зачіпає і нашу історію і наші почування і ті благодати, якими наділила нас Польща, а зокрема сам проф. Ґрабскі, коли був зі своїм табором при владі.

І пише таке:

„У воєвідствах виленському, новгородському, поліському і волинському (про Галичину мовчить. — Ред.) — побіч польського і російського чи зрусифікованого населення є маса людности білоруської і української („рускей, русіньскей") переважно без виразної національної самосвідомости. За російського панування підпадала вона передовсім під російські впливи. За польського панування російські впливи дуже змаліли. Але мимо того не збільшився на неї вплив польської цивілізації і польської державної думки".

„Маси тієї людности справді не мають національних стремлінь і амбіцій всупереч тому, що говорять білоруські й українські аґітатори. Ствердив це понад всякий сумнів вислід так званого „шкільного плебісциту" в 1925 році. **На підставі декларації родичів я скасував на Волині всі українські („руске") школи, які остались по нещасливої памяти „Заряді східніх земель", замінюючи їх переважно на утраквістичні. І з того приводу не вплинув до міністерства ні один рекурс".** (Підкреслення Ред.).

Оце перша наука. Чого нас вчить проф. Ґрабскі?

Проф. Ґрабскі вчить нас: 1. Що народу, який не знає, хто він і що, і не виявляє виразно своєї національної відрубности, не шанується; що такий нарід може бути лише погноєм для інших народів. 2. Що народові, який не бореться за своє добро і не користає зі свого права, накидується чужу волю, та ще й насміхається з нього, що це він сам того хоче.

Проф. Ґрабскі повчає нас дальше і пише про Галичину:

„Українська (руска) мова втратила права „другої краєвої мови", які мала за Австрії. Щезли українські написи з державних будинків залізничих стацій. Адміністраційні власти вже не видають двомовних оголошень, державні й самоуправні уряди не мусять відповідати на українські письма по українськи. Не провадяться по українськи судові розправи, коли позиваючою стороною є українська. Громади з українською більшістю вже не можуть накидувати польським меншостям шкільної науки лише в українській мові. На домагання родичів 20-ро дітей, щоби в школі була польська мова навчання, шкільна наука відбувається в двох мовах, коли рівночасно родичі 40 дітей домагалися шкільної мови в українській мові. На тій підставі в 1925 р. тисячу кількасот українських шкіл перемінено на утраквістичні".

„Але від кількох літ українські партії проклямують з небувалою давніше відвагою вороже відношення до польської держави, явно заповідаючи відірвання від Польщі Волині і цілої Східньої Галичини. Також не припиняється злочинна діяльність Української Військової Орґанізації, не припиняються орґанізовані нею замахи і приготовання до революційної боротьби проти Польщі. Всі українські орґанізації, так культурні, як ґімнастичні, спортові, зарібково-господарські, ширять серед своїх членів скрайній національний сепаратизм і ненависть до всього, що польське. А з кожним роком прибуває їм членів, вони ростуть на силі".

Ось і друга наука: 1. Свідомого народу не можна легковажити, а його права можна обмежувати хіба лише насильно і штучно уложеними законами. 2. Насильне нехтовання прав народу не вбиває його душі і не приносить користи тому, хто нехтує ті права.

Інша річ, що проф. Ґрабскі зовсім не хотів би нам подавати таких наук. Йому йде про те, щоби всі засоби польської держави направити проти нас, щоби нас, як націю знищити. Але висновки, як наука для нас, самі напрошуються, і напевно сам проф. Ґрабскі не заперечив би їх та проповідував би, колиб тут ішло про польський, а не український нарід.

На цьому перша лекція кінчиться.

Поширюйте свій часопис „СВОБОДУ"!

На Великій Україні.

Селяне не є комуністами.

Комуністична партія більшовиків України мала в свойому складі на 100 членів в 1927 р. 64-ох робітників, 18 селян і 16 службовців. У 1930 р. змінилося це таким чином, що на 100 партійців є 74-ох робітників, 15 селян і 10 службовців. Відомо, що вся влада в Рад. Союзі отже й на Вел. Україні є в руках комуністичної партії. Коли більшовики кажуть, що у них влада є в руках робітників і селян, то це є найзвичайніша брехня. Без ніякого сумніву доказує це склад партії, в якій селян є дуже мало, хоч вони є головною масою населення Рад. Союзу взагалі, а Вел. України зокрема.

Новий адміністративний поділ краю.

Уряд Рад. України оголосив новий територіяльно-адміністративний поділ краю. Досі Вел. Україна була поділена на 40 округ, а тепер буде їх лише 27. Постанова про цей новий поділ каже, що робиться це з тою метою, щоби наблизити орґани радянської влади до трудящих мас. На практиці це виглядає так, що „трудящий народ", який перше мав до окружної влади приміром 10—30 км., то тепер буде мати до неї 30—60 км. Більше правдоподібне, що ходить тут про більшу централізацію, щоби українці не занадто вольничали.

Люде забезпечуються на всякий випадок.

ДПУ перевело по всіх містах Вел. України облаву в пошукуванні — золота і срібла. В одного вищого урядника комісаріяту скарбу найдено 64 кґ. срібла. У ріжних містах найдено заховане срібло по українських кооперативах. Люде ховають срібло на випадок упадку більшовиків. Чи найшли де золото, більшовицькі ґазети не пишуть. Цей благородний метал опинився мабуть у сховках грубших риб на Московщині.

Страшні жнива вогню.

З цілої Польщі повідомляють про масові пожежі. Пожежі бувають менші й більші, але за останній тиждень занотовано кілька пожеж просто страшних розмірів.

Так в новогрудецькому воєвідстві згоріло майже ціле місточко Рожанка. Згоріло 60 господарств, почта, постерунок поліції і аптечний склад. Підчас пожежі вибухло три ґранати, наслідком яких одного мешканця Рожанки поранено. Страти погорільців величезні. В тому ж воєвідстві погоріло до тла село Войниловичі, слонімського повіту. Згоріло 55 господарств.

Страшна пожежа вибухла в лісах у велюнському повіті лодзького воєвідства. Пожежа обняла 1.600 гект. старого соснового ліса і загрожувала 4-ом поблизьким селам. До гашення вогню визвано 30 відділів пожежних сторожей і багато селян та сезонових робітників.

Велика пожежа знищила 44 мешкальні доми, 59 хлівів і одну стодолу в селі Лещинка на Володавщині люблинського воєвідства. Страти обраховують на 240.000 золотих.

Серед страшних умовин повстала пожежа в селі Антоневичі на Виленщині, де згоріло 8 господарств разом з живим і мертвим інвентарем. Селянин Броновскі дістав помішання змислів і з рушницею та ручними ґранатами забарикадувався в хаті. Коли надійшли з поля його мати і брат, він їх постріляв і нікого не допустив до хати. Підчас облоги варіята на горі, куди він сховався, вибухла пожежа, в якій згорів і варіят попередньо вбитий ґранатом. Це й був початок пожежі, яка знищила дальших 7 господарств.

В селі Сточек в люблинському воєвідстві згоріло 13 мешкальних будинків і 43 інших забудовань зі шкодою біля 100.000 зол. — В Ченстохові згоріла фабрика паперу, яка була обезпечена на 5 міліонів золотих. У фабриці працювало 300 робітників. — Крім цього є цілий ряд відомостей про менші пожежі.

Про страшні пожежі доносять також з заграниці. В Парижі згорів один з найбільших товарових домів. Страти обраховують на 30 міліонів франків у товарах і 250 міл. фр. у будинках. — В Будапешті згоріла велика фабрика жарівок. Знищено 2 міліони жарівок і на стільки ж пенґо (мадярські гроші) обраховують страти. — В Німеччині над Балтійським морем згоріло 200 морґів ліса.

І наших земель, зокрема наших селян не минає це нещастя. В більшости через недогляд дітей або через необережність старших вогонь приносить до загальної біди ще нове страшне горе. Згадати хочби тільки цих пару страшних вісток:

В Печеніжині в середмісті згоріло 15 будинків жидівської бідноти. — Дня 10. липня вибухла пожежа в будинках Павла Сліпокури в Корчові (пов. Рава Руська). Вогонь захопив 7 хат і 6 стоділ, згоріли 2 коні, 1 корова. Заг. шкода 25.000 зол. — У Гійчі (пов. Рава Руська) згоріла хата і стодола Мих. Яцкова. В огні згоріла півторарічна дитина Яцкова та часть худоби. Вогонь спричинила 7-літня дочка Яцкових підчас неприсутности батьків.— У Лисятичах (пов. Стрий) згоріло 6 хат, 9 стоділ, 7 стаєн, 4 шопі, 1 шпихлір; живий і мертвий інвентар. Шкоди є на ок. 100 тис. зол. Пожежу спричинив 7-літн. Берник, що бавився у стодолі сірниками.

Справді страшні жнива вогню.

Дві великі катастрофи.

В Гавсдорф у Німеччині трапилась у копальні вугля страшна катастрофа, якої не було від 20 з горою літ. Припускають, що підчас праці в копальні динамітовий набій отворив сильний збірник трійливих ґазів, які вмить наповнили копальню. До минулої неділі видобуто 102 затроєних гірників, з котрих лише не багато давало признаки життя. Решта є трупи, яких навіть трудно розпізнати, бо мають сильно опухлі обличча. Понад 40 гірників засипало в одному шибі копальні на глибині 300 метрів під землею. Їх уважають також погибшими.

Справа катастрофи опинилася вже в парляменті, де посли домагаються негайного слідства і гострої кари для тих, хто причинився до катастрофи. Підозрівають, що винні тут підприємці, які недостаточно забезпечили працю в копальні.

В столиці Арґентини Буенос-Айрес переїзджав трамвай через зводовий міст на ріці. Одна половина мосту не була спущена, але моторовий трамваю через густу мряку цього не добачив і не спинив трамваю. Трамвай з великої висоти впав у воду. З пасажирів врятувалося лише 3 особи, які їхали на сходах і впору зіскочили. Решта в числі біля 70 осіб полетіла в воду, де всі найшли ненадійну смерть.

—o—

По широкому світі.

В НАДРЕНІЇ, яку недавно опустили останні окупаційні французькі війська, почалися ворожі виступи німецьких патріотів проти тих всіх, що сприяли окупантам. Немає що казати, що німецький уряд не може потурати вуличним бешкетам, які нарушують публичний спокій, і він видав проти цього відповідні зарядження. Але французам цього мало і вони вислали свого міністра заграничних справ Бріяна до німецького посла в Парижі, щоби запротестувати проти кривдження їх симпатиків у Надренії. Більшим загорільцям і того мало і навіть кажуть, що з того приводу дійшло до непорозуміння між Бріяном і французьким ґенеральним штабом, який домагався вислання Німеччині загрозливого ультіматуму. Войовничі французи бояться, що Німеччина хоче викликати відплатну війну поки в Анґлії є при владі Робітнича Партія, яка не допустила би до вмішування у війну Анґлії. Але коротко кажучи, то в страха великі очі. А боятися є за що. Франція витягає з Німеччини рікрічно круглені суми марок.

ФІНЛЯНДІЯ пережила малий внутрішний переворот. Колись, ще за часів російського тимчасового уряду, більшовики висунули домагання незалежности Фінляндії. З хвилею, коли вони дійшли до влади, дійсно признали Фінляндії повну незалежність, але з другого боку оставили там свої залоги, які згодом фінляндці виперли, і дали своїм фінляндським товаришам вказівки вести таку політику, щоби Фінляндію знов як найскоріше прилучити до Рад. Союзу. Фінляндські комуністи користали в повній мірі з громадянських свобід, які завела у себе молода фінська держава, а дальше почали їх надуживати. Виявилась їх пропаґанда за переворотом у Фінляндії, а багато комуністів приловлено просто на шпигунстві у користь Рад. Союзу. Цього було вже за багато фінським патріотам і вони почали орґанізувати протикомуністичні виступи. Почались напади на комуністичні редакції й орґанізації, а видніших комуністів у білий день ловили і вивозили над більшовицьку границю та викидали їх до раю, який вони проповідували в Фінляндії. В останніх часах протикомуністичний рух зріс до такої сили, що з ним мусів рахуватися податливий і мягкий для комуністів фінляндський уряд. Фінські націоналісти зібралися в місті Ляпуа і погрожували походом на столицю, коли уряд не сповнить їх бажань спрямованих проти комуністів. Наслідком цього уряд подався до димісії, а на його місце прийшов новий правіший уряд. Націоналісти всеж таки уладили похід на столицю, в якому взяло участь до 20.000 осіб, але похід відбувся в повному порядку і спокою. Висловивши довіря новому урядові націоналісти спокійно розійшлися домів. **Найважніше в тій цілій історії те, що головною силою в протикомуністичному русі є фінське селянство.**

—o—

Ріжні вісти.

Туреччина має клопіт з племенем курдів, на границі Персії, які піднесли повстання проти Туреччини. — **В Анґлії** число безробітних зросло за один тиждень на 75.358 осіб. Всіх безробітних в Анґлії тепер 1,890.600 осіб. — **Більшовики** рішили, що народний комісаріят справедливости є буржуазним пересудом. Завдання того комісаріяту має перейняти найвищий суд. — **Польща** заплатила в червні 11,162.261 зол. на рахунок заграничних борґів. — **У Віслі** наслідком посухи так спала вода, що перервано на ній весь пароплавний рух. — **В Бомбаю** в Індіях підчас спроби влаштувати недозволену націоналістичну маніфестацію ранено біля 500 осіб.

—o—

Одинка розпадається.

З Безпартійного Бльоку співпраці з урядом (одинка) знову виступило 3-ох послів. Ті посли не були такими визначними особами в ББ, але важне те, що всі вони з так званої селянської ґрупи одинки. Свій крок вони пояснюють тим, що управа ББ зовсім не рахувалася з інтересами селян і тому цілий бльок стався для них чужим, а тим самим селянам немає у ньому місця. Зокрема один з тих послів, посол Цепляк, пише у своєму листі до іншого посла, що є в ББ, що голова ББ пос. Славек дуже нерадо дивився на наради селянської ґрупи бльоку, хоч інші ґрупи як жидівська, робітнича і обшарницька збиралися і радили без ніяких перепон.

Як можна судити з того листа пос. Цепляка, то це не останній вихід послів з ББ. В одинці немає згоди і вона поволі буде й дальше розвалюватись.

Коли в одинці немає місця для польських селян, то що вже говорити про наших українських селян, які дались в свойому часі одурити і втягнути до одинки!...

—o—

НОВИНКИ.

— Щоб лиш не нове поліційне нещастя. Новий міністер внутрішних справ Складковскі, який вславився за попереднього міністрування своїми зарядженнями з обсягу чистоти міст і сіл та гіґієни, видав нове зарядження про воду до пиття. Обіжником до всіх воєводів наказує міністер як найчастішу контролю водотягів і публичних керниць.

— За зиски з землі. В одному селі на Поморю посварилися швагри за зиски з землі. У спорі один кинувся на другого з ножем, а цей косою відтяв йому руку при рамені і покалічив груди. Третього присутнього швагра також поранено і всі три опинилися в шпиталі.

— Корова чудо. Наймолочніша корова в Німеччині, яка дістала останню нагороду за молочність, дала за один рік понад 11.000 кільоґрамів молока, з якого одержано 608 кґ. товщу. Справді корова добродійна, а в нас назвалиб її чудом. В Німеччині це тільки наслідки доброго догляду й доглядку корови. Така корова напевно вартніша, як прм. 5 корів нашого поліщука, який тримає їх, як каже, лише для гною.

— На 500 небіщиків ховають одного живцем. Нераз траплялося, що ховали людей, які попали в летарґ, себто в такий тяжкий сон, який виглядає на смерть. Перевірено це по тому, що деякі вмерці, яких з яких небудь причин викопано, не лежали в трумнах, як їх положено, а на тілі мали признаки великої передсмертної боротьби в замкненій і засипаній трумні. Тепер появилась у Франції страшна статистика, яка виказує, що на 500 вмерців ховається одну живу людину в летарґу. Наслідком цього у французькому парляменті появився посольський внесок, щоби уладити докладніше оглядали померших, заки їх поховають.

— Побачив світ по 30 літах. Один американець відбував у 1899 р. пошлюбну подорож. В дорозі вдарила його по очах одірвана від дерева гиляка і він зовсім осліп. Всі заходи відзискати зір, які коштували його грубі тисячі долярів, нічого не помогли. Щойно недавно, коли вечером найспокійніще слухав, як жінка читала йому ґазети, відзискав зір. Цілий побачений світ видався йому відмінним, як був перед 30 літами і як він у своїй сліпоті уявляв собі його. Між іншим всі чоловіки видались йому акторами або духовними, бо колись всі носили вуса і бали, а тепер всі голені.

— На Волині зловлено 3-ох шпигунів. У Володимирі і на більшовицькій границі в рівенському й костопільському повіті арештовано 3-ох чоловіків, які прийшли з Рад. Союзу, а яких підозрівають, що вони перейшли до Польщі в цілях комуністичної пропаганди і шпигунства.

Люде гинуть як мухи.

Немає одного дня, в якому ґазети не доносили би про найріжніші випадки смерти. Гинуть люде з ріжних причин одинцем, цілими ґрупами, а то й масами. Випадки смерти є на порядку дня і після війни вони навіть нікого особливо не зворушують. Поцікавмось, прм. смертельними випадками, занотованими за останній тиждень.

Якомусь американському смільчакові захотілось переїхати в бочці найбільший у світі водопад Ніяґару. Переплив і був би живий і здоровий, колиб бочка була до 3-ох годин виплила на верх; на той час він мав у бочці запас повітря до віддихання. Але бочка затрималась між підводними скалами 12 годин, а за той час смільчак задусився.

У Вислі під Торунем купався вахмайстер М. Козловскі. Попав у вир ріки і почав тонути. Йому на поміч поплила його жінка і обоє потопились.

В Нарві під Модліном топився якийсь офіцер з жінкою. Інший офіцер вирятував їх, але сам втопився.

На Люблинщині якась побожна 45-літня Олександра Камінська задусила свою маму. Трупа витягнула на гору, а сама пішла на відпуст.

З одного закладу для варіятів в Америці втік варіят. Прийшов до дому і пополудні вибрався з жінкою і 4-ма дітьми автом на прогульку. По дорозі сіли над пропастю на відпочинок. Нараз варіят зірвався, кинув у пропасть жінку і всі 4-ро дітей, а коли прийшла поліція, кинувся і сам у пропасть. Всі погинули ізза того, що жінка не послухала телефонічної осторогі з закладу, щоби була обережною з чоловіком варіятом.

На Дубенщині на Волині повісився учень 7-ої кляси ґімназії Дочковський, мабуть тому, що дістав двійку і не перейшов до 8-ої кляси, і 14-літній хлопець Козловський зі страху перед карою за вкрадені 50 зол.

У двох селах під Молодечним померло 3-ох чоловіків після гостинни, на якій вгощалися — денатурованим спіртом.

У Варшаві якийсь Ґурздала замордував служницю. Убійцю зловлено, а на поліції він зізнав, що хотів бути по зразку дісельдорфського опиря опирем Варшави.

В Чікаґо в Америці згинуло 28 осіб наслідком страшної спеки від сонішного удару.

Наші хлопці дальше бавляться найденими ґранатами. В Кобаках під Косовом двох таких маніпулянтів розірвав ґранат.

Дві служниці з Чорткова віддали своїх малих нешлюбних дітей на виховання до села Виганки. Діти були для них невигодою і одна з матерій принесла для своєї дитини затроєну їжу, від якої обоє діти померли.

Про 2 страшні катастрофи — копальняну і трамваєву — пишемо на іншому місці. А ото Японію і Корею навістила повінь. В Японії згинуло 27 людей, а в Кореї поверх 100.

Підчас націоналістичних демонстрацій в одному місті в Єгипті згинуло 6 осіб і поранено понад 40 осіб.

Але найбільше своїх людей посилають на той світ китайці. В останніх боях китайської урядової і повстанчої армії згинуло 30.000 людей.

Є це лиш маленька частина того, що подають ріжні часописи.

—о—

Засоби до майбутньої війни.

Щораз частіше чуємо, що майбутню війну вестимуть не люде, лише техніка. Люде в своїй масі будуть лише жертвами найдосконаліших винаходів. Найважнішою і найгрізнішою зброєю у майбутній війні будуть ґази, якими за пару хвилин можна буде знищити найбільші міста, і літаки, які будуть воювати ґазами скидаючи їх у бомбах з повітря.

Проте не занедбується і давних родів зброї уживаних на суші, але що дальше то більше їх видосконалюється. Прм. — гармати. Коли починалась світова війна, то ґармати стріляли пересічно на віддаль 10—15 кільометрів. Вже підчас війни німці стріляли зі своїх нових гармат 400-кільограмовими ядрами на віддаль 50 кільометрів, а згодом обстрілювали Париж з віддалі приблизно 120 км. викидаючи ґранати вагою стільких сотень 120 кґ.

Побідникам не вдалось вирвати у німців таємниці своєї „Берти“, якою обстрілювали Париж, але це не стало на перешкоді дальших винаходів у цьому напрямі. Хоч кожне військо пильно береже свої нові винаходи, то проте відомо, що італійці збудували гармату, яка стріляє на 140 км., а французи запевняють, що з гармат можна стріляти на 200 км.

Про Німеччину догадуються, що вона поробила величезні поступи у винаході найгрізніших ґазів. З другого боку всі бачуть незвичайні німецькі поступи у повітреплаванні. Всі подивляють найновіший боєвий німецький пароплав, якого між іншим не дозволено оглянути американському військовому представникові. Догадуються, що й у гарматньому ділі німці не стоять на місці. А тут знов з Анґлії повідомляють про модель нового танка, який може взяти на себе 12 тон ваги, а може посуватися по дорогах зі скоростю 100 км. на годину, на нерівному ґрунті має скорість 25 км. а в воді 16 км. на годину.

Одним словом всі видосконалюють засоби на мордування людей, а кожна держава намагається перескочити у цьому другу державу. Колосальні гроші викидається на засоби смерти, так що не диво, що масам людей не стає на те, щоби животіти.

Чи можна сипати могили на церковному ґрунті.

Від довшого часу свідоміші громадяне села Фащівки, скалатського повіту, носились з гадкою вшанувати память полягли за Україну. По причині тяжких часів не могли спромогтися на тривалий памятник, але щоби хоч вчасти сповнити свій громадянський обовязок перед тими, що своє життя поклали за батьківщину, рішили висипати звичайну памяткову могилу біля церкви і закопати березового хреста.

Задумали і зробили. Другого дня Зелених Свят парох Луки Малої о. Левицький виголосив у церкві відповідну проповідь, а по Богослуженні весь народ з процесією вийшов під церкву на могилу, де відправлено панахиду і відспівано „Боже Великий...“

Помолились за погибших і покріплені на дусі розійшлися. Але вже підчас Богослуження поліція службово вешталась біля церкви, а згодом — 19. 6. почала урядування. Того дня над вечером прибула до села поліція і почалося слідство: хто сипав могилу, коли, чи є на це дозвіл влади, на яку память висипано і т. д. По списанні безлічі протоколів наказано могилу зруйнувати, бо нема на неї дозволу влади. Церковну площу уважають публичним місцем, а на публичному місці без дозволу влади, кажуть, не можна будувати памятників і тому ті, що сипали могилу будуть адміністраційно покарані. Тепер громадяне Фащівки зі страхом очікують, що то буде дальше.

З правного боку пояснимо цю справу у слідуючому числі.

—о—

Поміщиків щораз менше.

Здається, що й не так люде де купують землю, що й не так то йде парцеляція, а з року на рік поміщицьких (дідичівських) земель стає менше й менше. За 10 літ поміщицької землі в Польщі зменшились майже на половину. В 1921 р. виказувала урядова статистика 31 проц. управних земель у власників понад 50 га землі, а вже в 1929 р., себто лише за 8 літ господарства понад 50 га обіймали лише 19 проц. всеї управної землі. Вже тепер багато сіл не має ніякої надії на прикуп землі. Скоро в такому становищі будуть усі села. Тоді поневолі стане перед селянством у повний ріст питання збільшення видайности землі і шукання великої частини селян іншого заняття. Краще вже тепер цього не забувати.

—о—

Що таке бюрократія?

Ходження справ по канцелярійних муках.

Коротко кажучи, то бюрократія означає бездушну канцелярську формалістику. Але найкраще пояснити це на примірі. А бюрократія варта того, щоби її нашим селянам вияснити. Бо то справді не одному дивно, як часом якась дрібна справа, яку можна полагодити за пару хвилин, товчеться по ріжних канцеляріях цілими місяцями. Не говорячи вже про важніші справи, які буває блукають по ріжних канцеляріях цілими роками.

Для доказання того, до чого доводить бюрократія, варшавські ґазети подають правдиву чи видуману історійку про двогрошівку, яка проте дуже добре відбиває в собі бюрократичні порядки.

Кондуктор поїзду Краків-Варшава найшов у ваґоні двогрошову монету. Як совісний службовець, віддав її до виділу згублених предметів, який є при канцелярії начальника стації Варшава-Головна.

Згідно з обовязуючими приписами урядник списав протокол і переслав бідну двогрошівку до головного складу згублених предметів. Інший урядник, долучуючи до монети відповідне письмо, переслав її враз з протоколом до головної каси дирекції залізниць. З головної каси двогрошівка враз з усією перепискою в її справі перейде до депозиту, а звідтіль по трьох місяцях і по виготовленні відповідного акту перекажеться її на власність скарбу. Одним словом все це разом зі стратою часу урядників буде коштувати понад 20 золотих.

Найцікавіше, колиб власник згуби хотів її відібрати; він мусів би зложити подання до головної каси про видачу згуби, а це подання мусів би остемплювати на 3 зол. 60 грошів.

Така вже є собі ота славна бюрократія, якa не одному залле сала за шкіру.

ВІДДІЛ ПРАВНОЇ ПОРАДИ.

Веде посол Вол. Целевич.

Чи громадські уряди мають обовязок на доручення староства або тимчасових повітових виділів збирати статистичні дані?

Громади мають обовязок виконувати в порученому крузі ділання ті всі завдання, які предвиджують закони. Розпорядок президента, що має силу закону, накладає на громади обовязок, виготовлювати рільну статистику і тому громадські уряди мусять переводити рільну статистику.

В останніх часах тимчасові повітові виділи велять громадам виготовлювати ріжні статистики, прим. відносно подiлу ґрунтів, діяльности місцевих шкільних рад, огневої сторожі, кооператив і т. п., а воєвідства велять громадам переводити статистику пчіл і вимерлих дерев. Ні одної з цих статистик громадські уряди не є обовязані переводити, тому що ніякий закон на них не накладає такого обовязку, а на основі § 28-го громадського закону поручений круг ділання громади мусить опиратися на законі. Колиби громадські уряди мали виготовляти ті всі статистики, яких від них протизаконно вимагають староства і тимчасові повітові виділи, то мусіли би до виконаних завдань приймати нових службовиків і їх з громадських фондів оплачувати. Тому слід спротивитися неоправданим забаганкам політичної і самоуправної влади. Інформації відноситься до Галичини.

Чи постерунковий може бути урядовим комісарем на прилюдних зборах?

Повітове староство визначує своїх делеґатів на прилюдні збори і віча. Урядові делеґати мають мати урядові письма, які стверджували би, що вони є делеґатами. Таким делеґатом староства може бути і постерунковий державної поліції. Австрійський закон про збори в § 9-ім містить постанову, що в прилюдних зборах не можуть брати участи узброєні особи. Коли староство вишле поліціянта на збори в характері свого делеґата, то предсідник зборів має право домагатися, щоби поліціянт, що хоче виконувати обовязки делеґата, залишив зброю поза місцем зборів, тому що постанова § 9-го обовязує не лише горожан, але також представників влади. Інформації відносяться до Галичини.

Видає С-ка „Діло“, зав. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“. Львів, Ринок ч. 10